

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 4 września 2018 r.

Pozycja 139

POSTANOWIENIE

z dnia 25 października 2017 r.

Sygn. akt Ts 245/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Tuleja,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. w sprawie zgodności:

art. 399 § 2 i art. 401¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.) z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 oraz art. 190 ust. 4 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 23 listopada 2016 r. (data nadania) M.J. (dalej: skarżący) wystąpił o zbadanie zgodności art. 399 § 2 i art. 401¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.; dalej: k.p.c. lub kodeks postępowania cywilnego) z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 oraz art. 190 ust. 4 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Skargę konstytucyjną sformułowano w związku z następującą sprawą. Zarządzeniem z 29 stycznia 2016 r. (...) Przewodniczący Wydziału V Gospodarczego Sądu Rejonowego w S. zwrócił skarżącemu pozew wobec nieuiszczenia stosownej opłaty od pozwu. Na to zarządzenie skarżący złożył zażalenie, które Sąd Okręgowy w Ł. Wydział XIII Gospodarczy Odwoławczy (dalej: Sąd Okręgowy w Ł.) oddalił postanowieniem z 13 maja 2016 r. (...). 6 czerwca 2016 r. skarżący wniósł skargę o wznowienie postępowania na podstawie art. 401¹ w zw. z art. 407 § 2 zdanie drugie k.p.c. W uzasadnieniu skargi wskazał, że zarządzenie o zwrocie pozwu zostało oparte na § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 27, poz. 199, ze zm.), który został przez Trybunał Konstytucyjny uznany za niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji w wyroku z 29 kwietnia 2008 r. (SK 11/07, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 47). Postanowieniem z 14 października 2016 r. (...) Sąd Okręgowy w Ł. odrzucił skargę, stwierdziwszy, że skarga o wznowienie postępowania nie ma zastosowania do zarządzeń przewodniczącego.

Zdaniem skarżącego art. 399 § 2 i art. 401¹ k.p.c. są niezgodne z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 oraz art. 190 ust. 4 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji, ponieważ „prawo do skorzystania z mechanizmu wznowienia postępowania jest [zależne] od okoliczności, czy orzeczenie kończące postępowanie było orzeczeniem merytorycznie rozpoznającym sprawę, czy też orzeczeniem jedynie formalnym, w którym sąd nie badał zasadności roszczenia i nie orzekał o istocie »sprawy«. W ocenie skarżącego takie zróżnicowanie możliwości procesowej wznowienia postępowania (na podstawie faktu, iż w orzeczeniu użyto normy prawnej, co do której Trybunał Konstytucyjny orzekł o jej niezgodności z Konstytucją) jest naruszeniem istoty prawa do rozpoznania sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd”. Jak podkreśla, „z normy art. 190 ust. 4 Konstytucji wynika nie tylko obowiązek ustawowego uregulowania podstaw do sanacji (zmiany lub uchylenia) orzeczeń wydanych w oparciu o niezgodne z Konstytucją wyroki, ale także ukształtowanie ustawowych podstaw takiego wznowienia, rozumianego jako prawo do rzetelnej procedury sądowej i prawo do dostępu do instytucji sądu jako takiego”.

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 11 stycznia 2017 r. skarżący został wezwany do uzupełnienia braków formalnych wniesionej skargi przez: ponowne jej nadesłanie (wraz z 4 kopiami), tym razem opatrzonej przez pełnomocnika skarżącego podpisem (a nie parafą); doręczenie pełnomocnictwa szczególnego do sporządzenia skargi i reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym (5 egzemplarzy), określającego dokładnie sprawę, do której zostało udzielone (przedmiot skargi); udokumentowanie daty doręczenia skarżącemu postanowienia Sądu Okręgowego w Ł. z 14 października 2016 r.

W wykonaniu zarządzenia z 11 stycznia 2017 r. skarżący nadesłał 2 lutego 2017 r. (data nadania) skargę konstytucyjną podpisaną przez pełnomocnika oraz pełnomocnictwo opatrzone datą „2017.02.02”, a także wydruk z systemu śledzenia przesyłek Poczty Polskiej oraz ksero koperty zawierającej odpis postanowienia Sądu Okręgowego w Ł.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) do postępowań przed Trybunałem wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: ustawa o u.o.t.p.TK), tj. przed 3 stycznia 2017 r., stosuje się przepisy tej ustawy. Skoro postępowanie zainicjowane rozpatrywaną skargą nie zostało zakończone przed 3 stycznia 2017 r., to do rozpoznania tej skargi właściwe są przepisy u.o.t.p.TK

Zgodnie z art. 61 ust. 1 u.o.t.p.TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań, jest oczywiście bezzasadna, a także gdy zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 59 ust. 1 pkt 2-4 u.o.t.p.TK

Zanim Trybunał odniesie się do zarzutów postawionych w skardze, przypomina, że zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji zasady wnoszenia skarg konstytucyjnych określa ustawa, obecnie przywołana wyżej u.o.t.p.TK. Stosownie do art. 44 ust. 1 tej ustawy w zakresie sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej oraz zażalenia na postanowienie o odmowie nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu, a także reprezentowania skarżącego w postępowaniu przed Trybunałem istnieje obowiązek zastępstwa skarżącego przez adwokata

lub radcę prawnego, chyba że skarżącym jest sędzia, prokurator, adwokat, radca prawny, notariusz, profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych. W razie niemożności poniesienia kosztów pomocy prawnej, skarżący może – na podstawie art. 44 ust. 2 – złożyć do sądu rejonowego swego miejsca zamieszkania wnioski o ustanowienie dla siebie adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Niezależnie od tego, czy skarżącego reprezentuje pełnomocnik z wyboru czy z urzędu, do skargi dołącza się pełnomocnictwo szczególne lub postanowienie właściwego sądu o ustanowieniu pełnomocnika z urzędu wraz z pismem właściwej okręgowej rady adwokackiej lub okręgowej izby radców prawnych wyznaczających (odpowiednio) adwokata lub radcę prawnego do reprezentowania skarżącego (art. 53 ust. 2 pkt 3 u.o.t.p.TK).

Jeżeli skargę złoży skarżący nieuprawniony w świetle art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK do sporządzenia skargi, to nie jest ona traktowana jako skarga konstytucyjna i nie powoduje wszczęcia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (art. 56 ust. 1 u.o.t.p.TK). W takiej sytuacji Prezes Trybunału zwraca nadawcy – na podstawie art. 57 ust. 1 u.o.t.p.TK – taką „skargę” (pismo nie dające się zakwalifikować jako pismo procesowe) bez wzywania do jej uzupełnienia, lecz z pouczeniem o treści art. 44 u.o.t.p.TK.

Jeżeli skarga jest sporządzona i wniesiona przez pełnomocnika, lecz nie dołączono do niej pełnomocnictwa (i nie uzupełniono tego braku mimo wezwania) lub to, które dołączono, zostało udzielone dopiero po wezwaniu do uzupełnienia braków formalnych skargi, to skardze nie można nadać dalszego biegu, ponieważ została ona sporządzona z naruszeniem art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK (przez rzekomego pełnomocnika) i jako niespełniającej wymagania ustawowego należy odmówić nadania jej dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 1 lub 2 u.o.t.p.TK).

Trybunał zwraca uwagę na to, że wniesiona skarga została opatrzona jedynie parafą zamiast podpisu, dlatego skarżący został wezwany do nadesłania skargi podpisanej przez pełnomocnika. Ponadto podobieństwo pomiędzy wnioskiem o wznowienie postępowania a skargą konstytucyjną skłania do uznania ich za napisane przez tę samą osobę – samodzielnie skarżącego (o czym zostanie zawiadomiona właściwa okręgowa rada adwokacka).

Trybunał zauważa również, że do skargi zostało dołączone początkowo jedynie „pełnomocnictwo w sprawie cywilnej” z 3 listopada 2016 r., również opatrzone parafą, a nie podpisem skarżącego. Po wezwaniu skarżącego do przedstawienia właściwego pełnomocnictwa szczególnego, skarżący nadesłał pełnomocnictwo prawidłowo sformułowane i podpisane, lecz udzielone dopiero 2 lutego 2017 r., czyli już po wezwaniu do uzupełnienia braków formalnych skargi.

Mając powyższe okoliczności na uwadze, Trybunał stwierdza, że choć rozpatrywana skarga jest podpisana przez adwokata, to istnieją podstawy do uznania, że nie została sporządzona i wniesiona przez tego adwokata tylko przez samego skarżącego (Trybunał wie z urzędu, że dotyczy to szeregu skarg złożonych przez skarżącego, w których jako jego pełnomocnik występuje adwokat M.R.). Tym samym skarga ta nie spełnia wymagań określonego w art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK. Co więcej, pełnomocnictwo, które przesłał skarżący, zostało – zgodnie z podaną w nim datą – udzielone już po złożeniu skargi konstytucyjnej – 2 lutego 2017 r., a nie 3 listopada 2016 r. Trybunał przypomina też, że nie jest możliwe potwierdzenie czynności procesowych dokonanych przez rzekomego pełnomocnika, ponieważ naruszałoby to bezwzględny wymóg przewidziany w art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK (por. na tle art. 87¹ k.p.c. m.in. uchwałę Sądu Najwyższego wydaną w składzie 7 sędziów z 23 stycznia 2009 r., sygn. akt III CZP 118/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 76 i postanowienie Sądu Najwyższego z 3 lipca 2008 r., sygn. akt IV CZ 47/08, LEX nr 637708). Te okoliczności uzasadniają odmowę nadania skardze dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 1 i 2 u.o.t.p.TK).

Nawet jeśli skarżący w zażaleniu zdołałby przekonać Trybunał, że skarga została sporządzona z zachowaniem reguł określonych w art. 44 ust. 1 ustawy o TK, to jednak również z przyczyn niżej wskazanych należało odmówić nadania jej dalszego biegu.

Skarżący kwestionuje zgodność art. 399 § 2 i art. 401¹ k.p.c. z art. 2, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 1 oraz art. 190 ust. 4 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Podkreśla przy tym, że uzależnienie możliwości procesowej wznowienia postępowania od okoliczności, czy orzeczenie je kończące było rozstrzygnięciem „merytorycznie rozpoznającym sprawę”, czy tylko formalnym, w którym sąd nie badał zasadności roszczenia i nie orzekał o istocie sprawy, jest naruszeniem istoty prawa do sądu.

W świetle art. 399 § 1 k.p.c. w wypadkach przewidzianych w dziale VI tytułu VI księgi pierwszej części pierwszego kodeksu postępowania cywilnego można żądać wznowienia postępowania, które zostało zakończone prawomocnym wyrokiem. Jak stanowi zaskarżony art. 399 § 2 k.p.c., na podstawie określonej w art. 401¹ k.p.c. postępowanie może być wznowione również w razie zakończenia go postanowieniem. Zgodnie z zakwestionowanym art. 401¹ k.p.c. można żądać wznowienia postępowania również w wypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie.

Trybunał przypomina, że zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK skarga konstytucyjna zawiera określenie kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach albo o obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji i w stosunku do którego skarżący domaga się stwierdzenia niezgodności z Konstytucją. Jeśli z dołączonych do skargi rozstrzygnięć wynika, że wskazany przez skarżącego przepis nie był podstawą ostatecznego orzeczenia o jego konstytucyjnych wolnościach lub prawach, skarga nie spełnia wymagania określonego w art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK, a tym samym nie można nadać jej dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK).

Trybunał zwraca uwagę na to, że art. 401¹ k.p.c. nie różnicuje „orzeczeń”, które zostały wydane na podstawie przepisu uznanego przez Trybunał za niezgodny z Konstytucją. Ponadto, jak ustalił Trybunał, przepis ten nie był podstawą postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania wydanego w sprawie skarżącego, co także znajduje odzwierciedlenie w uzasadnieniu tego postanowienia (sąd nie powołuje się na ten przepis, aby wykazać niedopuszczalność wznowienia postępowania). Nie można zatem art. 401¹ k.p.c. zarzucić niekonstytucyjności w zakresie, w jakim czyni to skarżący. Z tej też przyczyny skarga w części dotyczącej art. 401¹ k.p.c. nie spełniała przesłanki określonej w art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK, dlatego należało odmówić nadanie jej dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK).

Trybunał zaznacza, że to w świetle art. 399 k.p.c. ustawodawca uzależnia dopuszczalność wznowienia od rodzaju wydanego orzeczenia, zastrzegając w § 2 k.p.c. możliwość wznowienia postępowania również w razie zakończenia go postanowieniem, o ile podstawą wznowienia jest art. 401¹ k.p.c. Należy powtórzyć, że zdaniem skarżącego niekonstytucyjność art. 399 § 2 k.p.c. polega na tym, że przepis ten nie uwzględnia zarządzeń wśród tych orzeczeń, którymi mogło zakończyć się postępowanie. Aby zrozumieć zarzut sformułowany przez skarżącego, należy jednak bliżej przyjrzeć się postępowaniu, które bezskutecznie próbował wznowić. Skarżący złożył w Sądzie Rejonowym w S. pozew, który opłacił jednak w Sądzie Rejonowym w S. W związku z tym przewodnicząca Wydziału V Gospodarczego Sądu Rejonowego w S. wpięrow wezwała skarżącego do opłacenia pozwu, a wobec braku opłaty w terminie – zwróciła pozew. Na to zarządzenie skarżący wniósł zażalenie, które zostało oddalone (zarządzenie uzyskało przymiot prawomocności). Zgodnie z art. 130 § 2 zdanie drugie k.p.c., o czym skarżący zdaje się zapominać, (prawomocne) zarządzenie o zwrocie nieopłaconego pozwu powoduje, że pozew nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu. Postępowanie, które chciałby wznowić skarżący, dotyczyło zatem wstępnej kontroli pozwu z perspektywy jego przesłanek formalnych (tu: opłaty) i może ono być w każdym czasie ponownie zainicjowane

(wniesieniem pozwu). Doprowadzenie do usunięcia skutków rzekomego naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego było zatem możliwe w inny sposób, aniżeli przez skargę o wznowienie postępowania.

Dodać przy tym jednak trzeba, że skarżący nieprawidłowo interpretuje wyrok TK z 29 kwietnia 2008 r. (SK 11/07, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 47), a w konsekwencji również dokonuje błędnej wykładni (nieobowiązującego już od 1 stycznia 2017 r.) § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 27, poz. 199, ze zm.). Zgodnie z tym przepisem w brzmieniu uwzględniającym wyrok TK z dnia 29 kwietnia 2008 r. opłaty sądowe w sprawach cywilnych uiszczają się w formie bezgotówkowej na rachunek bieżący dochodów sądu albo w formie wpłaty gotówkowej, bezpośrednio w kasie sądu lub w formie znaków o odpowiedniej wartości wykonanych według ustalonego wzoru. Aby odcyfrować, o który sąd chodzi, należy – jak wyjaśnił Trybunał – zwrócić się bezpośrednio do przepisów ustawowych. Zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 623, ze zm.) opłatę należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie. To, który sąd był właściwy do rozpoznania powództwa skarżącego, wynikało zaś z stosownych przepisów kodeksu postępowania cywilnego o właściwości sądu. Skarżący uiścił opłatę za pozew do sądu niepowiązanego w żaden sposób ze sprawą, co tak w świetle wyroku TK z 29 kwietnia 2008 r., jak i orzecznictwa Sądu Najwyższego (np. postanowienia SN z 30 stycznia 2014 r., IV CZ 111/13, LEX nr 1433606) nie mogło zostać potraktowane jako „opłacenie” pozwu. Podkreślić należy, że nie jest racjonalne zachowanie polegające na złożeniu pozwu w jednym sądzie, a wniesieniu opłaty w innym.

W związku powyższym Trybunał stwierdza, że również art. 399 § 2 k.p.c. nie ukształtował ostatecznie sytuacji skarżącego, mimo wskazania tego przepisu przez sąd w uzasadnieniu postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania, przez co skarga nie spełnia wymagania określonego w art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK. Z tego powodu należało odmówić nadania jej dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK).

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak na wstępie.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo do wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.